

УДК 94(477.83) «XX»

В. І. Ільницький

кандидат історичних наук,
доцент кафедри нової та новітньої історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ЗАКОНОМІРНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВОЄННОЇ ОКРУГИ 5 «МАКІВКА»

© Ільницький І.В., 2015

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.34406>

У статті на основі невідомих та маловідомих документальних матеріалів розкривається структура ВО-5 «Маківка». Відтворено особливості формування та діяльності однієї з найважливіших складових УПА. Встановлено структуру та кадрове наповнення складових ланок воєнного штабу ВО-5 «Маківка». З'ясовано, що відділи особливо чисельно зросли в час переходу фронту. Основою для творення та зросту відділів стали старі, добре вишколені частини.

Ключові слова: повстанці, ВО-5 «Маківка», УНС, командування.

В статье на основе неизвестных и малоизвестных документальных материалов раскрывается структура ВО-5 «Маковка». Воспроизведены особенности формирования и деятельности одной из важнейших составляющих УПА. Установлена структура и кадровое наполнение составляющих звеньев военого штаба ВО-5 «Маковка». Выяснено, что отделы особенно численно выросли в переходе фронта. Основой для создания и роста отделов стали старые, хорошо вышколенные части.

Ключевые слова: повстанцы, ВО-5 «Маковка», УНС, командования.

In the article on the basis of the unknown or little known materials the structure of MD-5 «Makivka» is disclosed. It is verified, that the territory of Drohobych region due to the administrative-territorial and organizational division was included into MD-5. The latter was subdivided into five tactical segments tactical. In November 1944 MD-5 «Makivka» was liquidated, and, instead, its territory, departments and staff officers were transferred under the possession of MD-4 «Hoverla» in Stanislaviv. In the place of MD-5 Department unit 24 «Makivka» was created. The peculiarities of formation and activity of one of the most important components of the UIA (Ukrainian Insurgent Army) it became possible to restore. It is proved, that the appearance of the first insurgent groups on the territory of Drohobych region place as early as in the summer of 1943, when in the Carpathians there were established the first training camps of the Ukrainian popular self-defence. The structure and staff supply of the military headquarters of MD-5 «Makivka» is clarified. It is also established, that its grew during the front transition. The basis of the growth and formation of the latter became the old, well-trained subdivision.

Keywords: rebels, Insurgent Army (BO-5), Military Department-5 «Makivka», the commanding officers.

Постановка проблеми. Історія ОУН і УПА, попри наявність наукових, науково-популярних і навіть публіцистичних праць, досі сприймається частиною громадян України упереджено, а визвольну боротьбу взагалі схильні вважати маргінальним явищем. Водночас значна кількість наукових досліджень з історії українського визвольного руху, в яких отримали висвітлення окремі аспекти проблеми, не дають підстав говорити про наявність її комплексного наукового опрацювання. Це зумовлено розпорошеністю та відсутністю доступу до архівних джерел, ідеологічною заангажованістю деяких авторів та низкою інших причин.

Аналіз актуальних досліджень. Першою працею, де широко розглянуто питання кадрового складу керівних ланок структурних одиниць УПА в 1943 – 1949 рр., зокрема ВО-5 «Маківка», став довідник Петра Содоля [33; 34]. Незважаючи на те, що станом на 1994 – 1995 рр. величезний масив повстанських і радянських документів, які знаходяться в українських архівах, ще був недоступний для дослідників, авторові вдалося досить вивірено з'ясувати функції керівного складу ВО-5 «Маківка». Щоправда, в його праці наявні як помилки, так і, частіше, білі плями. З'явилася також низка публікацій, особливо в останні роки, які торкаються життя і діяльності окремих командирів повстанського руху та працівників Карпатського крайового проводу. Їх авторами або упорядниками є Григорій Дем'ян [16], Микола Когут [21; 22; 23; 24; 25] та ін. Окремі біографічні дані про керівний склад повстанських відділів містяться в регіональних дослідженнях діяльності УПА, серед яких більшу цінність представляють праці Богдана Виханського [4], Галини Гром [14], Мирослава Гаврилюка [5], Миколи Галіва [6], Олексія Данилишина [15], Володимира Мороза [28; 29; 30], Романа Щура [40; 41]. Частково функціонування ВО-5 «Маківка» розглянуто в узагальнюючих працях, зокрема у дослідженнях Д. Веденєєва і Г. Биструхіна [2; 3], А. Кентія [18; 19], Ю. Киричука [20] та А. Русначенка [32]. Однак спеціального дослідження, присвяченого особливостям утворення та функці-

онування ВО-5 «Маківка», її кадровому наповненню, немає. Складність висвітлення цих аспектів зумовлюється самотністю повстанської діяльності, а також недостатньою джерельною базою.

Мета статті – розкрити структуру ВО-5 «Маківка», особливості формування та діяльності однієї з найважливіших складових УПА, встановити структуру та кадрове наповнення складових ланок воєнного штабу ВО-5 «Маківка».

Виклад основного матеріалу. Виникнення перших повстанських відділів на теренах Дрогобицької області припадає на літо 1943 р., коли у Карпатах з'явилися перші вишкільні табори Української народної самооборони. Організатором УНС у Дрогобицькій області став Богдан Вільшинський – «Орел» (кінець 1943). Наприкінці 1943 р. його перевели на Львівщину у військову референтуру окружного проводу ОУН [27, с. 14]. У грудні 1943 р. УНС була підпорядкована Проводові ОУН та перейменована на УПА-Захід [39, с. 199]. Територію УПА-Захід поділили на ВО, які на той час були ідентичними з організаційним поділом ОУН (б) на області. Вона була найчисельнішою, мала шість воєнних округ та три тактичні відтинки на Холмщині, Перемищині, Лемківщині. Основу поділу на округи складали певні територіальні одиниці: «Буг», «Говерля», «Маківка», «Лисоня» та ін.

Відповідно до адміністративно-територіального та організаційного поділу територія Дрогобицької області входила до ВО-5 «Маківка». Першим командувачем ВО-5 «Маківка» (02 – 12.1944) став колишній військовий референт Станиславівського обласного проводу ОУН (осінь 1943) Іван Белейович – «Дзвічук» – організатор відділів УНС (1943) (сотні «Різуна» куреня «Чорні чорти», сотні «Сіроманці»). Після реорганізації у структурі УПА-Захід І. Белейович перебував у розпорядженні командира УПА-«Захід» В. Сидора-«Шелеста», а відтак і провідника Карпатського крайового проводу ОУН Я. Мельника-«Роберта», після його загибелі – у В. Сидора [8, арк. 5, 9, 16, 19, 40, 45, 96, 153–154, 157, 199–200, 234; 9, арк. 308; 12, арк. 262; 1, арк. 11зв., 39; 7,

арк. 79; 33, с. 66]. ВО-5 «Маківка» була поділена на п'ять тактичних відтинків: на Турківщині – «Тур'я», Старосамбірщині – «Булава», Бориславщині – «Басейн», Сколівщині – «Бойки», Журавненщині – «Журавлі» [39, с. 28]. Команда ВО-5 мала намір на базі цих відділів УПА розгорнути курені, але виконати це не вдалося. Виняток становить сотня «Бойки», з якої сформували курінь. Планувалося, що до складу ВО мали входити декілька куренів, які об'єднували 2 – 3 сотні, сформовані з 3 – 4 чот, складовими одиницями яких були 3 – 4 рої (мав 12 бійців, а на озброєнні ручний кулемет, два – три автомати і гвинтівки (карабіни) німецьких і радянських зразків). У деяких округах два – чотири курені тимчасово об'єднувалися у загони (полки). Курінь був основною тактичною одиницею і часто при виконанні бойових завдань діяв самостійно. Пізніше основною бойовою і тактичною одиницею в УПА була сотня. Чисельний стан сотні за штату нараховував 163 вояки, але практично влітку 1944 р. сотні мали по 180 – 200, а у 1945 р. – 100 – 130, пізніше – вдвічі менше. У липні 1944 р. у Дрогобицькій області ОУН нараховувалося 3 240 озброєних членів, крім цього на вишколі перебувало 5 сотень УПА, з яких лише «Леви» та «Булава» були здатні вести бойові дії. Дислокувалася також старшинська школа «Олені» до складу три сотні курсантів. Разом в цих сотнях було 1 100 старшин і вояків УПА. Отже, на час другої більшовицької окупації, «збройна боротьба» ОУН налічувала 4 340 озброєних вояків УПА та підпільників ОУН. Практично не змінилася чисельність повстанців ВО-5 «Маківка» у листопаді 1944 р. про що довідуємося зі звіту ВО-5, використаного у праці В. Тустанівського, в якому стверджувалося, що у листопадовому святі (1944 р.) взяло участь 1 160 бійців УПА [17, с. 104–105]. Також на початку 1945 р. на терені області створили 75 СКВ, які діяли в рамках збройного підпілля.

Важливим залишається питання персонального складу штабу ВО-5 «Маківка» і ТВ-24 «Маківка». Вдалося встановити такий склад: 1) командир ВО-5 І. Белейович-«Дзвінчук» (02 – 12.1944),

відтак т.в.о. командира ВО-5 О. Каратницький-«Морський» (12.1944 – 01.1945); 2) ад'ютант командира ВО-5 Я. Косарчин-«Козак» (09.1944 – 05.1945); 3) командир ВО-5 і ТВ-24 А. Куровицький-«Сірий» (01 – 05.1945); 4) командир ТВ-24 Д. Вітовський-«Зміюка» (06.1945 – 03.1946); 5) командир ТВ-24 «Богдан», «Щит» (04 – 10.1946); 6) командир ТВ-24 т.в.о. «Роман»-«Ромко» (11.1946 – 08.1947); 7) командир ТВ-24 С. Стебельський-«Хрін» (08.1947 – 09.1949); 8) політвиховник групи і ТВ-24 Г. Дулин-«Крук» (1945 – 1947); 9) «Вихор-4» – член штабу ТВ (? – 7.02.1946) (поручник чеської армії); 10) Ю. Гасин-«Строюк» – член штабу (1944 – 1 половина 1945); 11) хорунжий «Липа» – член штабу (1946 – 1947); 12) «Олег» – член штабу (1945 – 28.01.1946); 13) «Журавель» – член штабу (1945 – 21.01.1946) – інструктор зброяр ТВ-24; 14) Я. Федорович-«Біль» – вишкільний ТВ-24 (? – 12.1945) [26, с. 742]; 15) В. Гошко-«Мирон» – політвиховник ТВ-24 (осінь 1947 – 1949). В «Нотатках повстанця» Д. Міршук описує штаб ВО-5 в січні 1945 р.: 1) командир ВО «Сірий»; 2) заступник «Аркадій»; 3) політвиховник Г. Дулин-«Крук», «Всеволод»; 4) Д. Міршук-«Клименко» – інструктор пропагандист групи при штабі ВО-5 [35, с. 105; 11, арк. 174; 8, арк. 67]. Згідно з наказом ТВ-24 «Маківка» (2/46 від 18.08.1946 р.) новий командир ТВ-24 «Богдан»-«Щит» назначив своїм заступником старшого булавного «Ромка»; командира «Кармелюка» – старшиною доручень і командиром вишкільної групи; старшим булавним «Шрама» і булавним «Юру» – вишкільниками.

Натомість О. Луцький – «Андрієнко» стверджував, що штаб у першій половині 1944 р. мав дещо інший склад: 1) командир ВО-5 «Дзвінчук»; 2) керівник військової розвідки ВО-5 «Кримський»; 3) шеф тилу ВО-5 «Аркадій»; 4) працівник служби тилу ВО-5 «Строюк»; 5) шеф політвиховного відділу ВО-5 «Сірий» [9, арк. 72–73]. Сам командир ВО-5 І. Белейович-«Дзвінчук» серед членів штабу ВО-5 (1944 р.) називав: 1) І. Белейович-«Дзвінчук» – командир ВО-5; 2) Юрій Гасин-«Строюк» –

інтендант штабу ВО-5; 3) «Морський» – начальник розвідки ВО-5; 4) «Сірий» – начальник політвиховного відділу ВО-5 [9, арк. 214].

Військово-територіальний устрій УПА-Захід, як і організаційно-територіальний устрій ОУН ЗУЗ, із встановленням радянської влади та адміністрації в Галичині був змінений. Метою цієї реорганізації було спрощення структури та пристосування її до радянських адміністративно-територіальних одиниць [30, с. 43–44].

25 листопада 1944 р. був виданий наказ УПА-Захід ч. 9/44, який передбачав утворення з шести ВО чотирьох. ВО-5 «Маківка» була ліквідована, а її територія, відділи та штабні старшини (к-р ВО Іван Белейович-«Дзвінчук», «Морський», Юрко Гасин-«Стрюк» та керівник політвиховного відділу Адам Куровицький-«Сірий») перейшли в розпорядження штабу ВО-4 «Говерля». Ця реорганізація була визначена наказом УПА-Захід ч. 9/44 від 25.11.1944 р. (пункт IV.1): «а) Зноситься: ВО 5 «Маківка» і підчиняється їй ВО 4 «Говерлі». ВО 6 «Сян» підчиняється ВО 2 «Бугові». б) ВО 3 «Лисоні» підчиняються сусідні східні терени, які належить перебрати; в) ВО 4 «Говерлі» підчиняється, крім попереднього – ВО 7 «Сучаву» і ВО 8 «Срібну». г) Точне розмежування теренів поміж ВО 2 «Буг», ВО 3 «Лисоня», ВО 4 «Говерля» узгодити і устійнити згадані Штаби ВО із своїми організаційно-тереновими проводами, що в цій матерії дістають вичерпні вказівки по реорганізації терену взагалі. д) Штаби воєнних округ узгодити і устійнити поділ своїх нових теренів на тактичні відтинки Груп (куренів), достосовуючись до новопостаючих організаційно-теренових одиниць. е) дотеперішні командири і начальники поодиноких відділів бувших ШВО «Маківка» і «Сян» переходять до диспозиції: «Маківка» («Дзвінчук», «Морський», «Стрюк», «Сірий») для «Говерлі»; «Сян» («Ударник», «Ірка») для «Буга». е) Команди Груп очолять Командири Груп (курінні), у випадках їх браку – окружні оргмоби (подвійна функція), зглядно декотрі начальники відділів ВШВО» [36, арк. 4].

На місці ВО-5 «Маківка» створити відтинки 24 «Маківка» (згодом наказом УПА-Захід ч. 12 від 28.04.1945 р. поняття «група» було віднесене до воєнних округ, а для попереднього поняття «група» введено нову назву «відтинки») [38, арк. 1]. В наказі ч. 3/45 обласного провідника «Дніпрового», датованого 24 січня, до відома окружних провідників і оргмобів доводилась частина наказу КВШ УПА-Захід ч. 9/44[41]. Це вказує, що сам наказ був отриманий незадовго до цього дня. На Дрогобиччині наказ про розформування ВО-5 «Маківка» та ВО-6 «Сян», за твердженням обласного референта пропаганди Михайла Фарила-«Рубаня», отримали у грудні 1944 р. [1, арк. 39].

У першій половині 1944 р. І. Белейович-«Дзвінчук» на терені ВО-5 «Маківка» організував 4 сотні УПА: 1) «Явора» (р-н Миколаїв); 2) «Павука» (сотня «Булава»); 3) «Корнія» (сотня «Месники», у червні 1944 р. з колишніх поліцейських і дивізійників); 4) «Карпенко» (можливо, сотня «Соколи» у Стрийському р-ні, але вона скоро була розбита). Також на Дрогобиччині влітку 1945 р. в районі Турка – Бориня діяла сотня М. Гуштака-«Євгена» чисельністю до 60 бійців, який до цього був курінним, а 1944 р. його курінь був розбитий НКВС. В цей час прибув курінь «Різуна» зі Станіславської області і сотня «Льви» з Львівської області [8, арк. 41]. Сотня «Льви» прибула на терен ВО-5 у червні 1944 р. Її очолював сотенний «Санчо», який невдовзі загинув у сутичці з німцями біля с. Сторона, а сотню очолив «Дир». Ця сотня у вересні повернулася на Львівщину, вона здійснювала охорону І ВЗ УГВР у с. Сприня у липні 1944 р. Крім цього командування УПА-Захід-Карпати, отримавши звіт, затвердило командний склад куреня «Лемківщина-Захід», а також підпорядкувало «Ренові» з метою переходу лінії фронту всі відділи УПА на захід від Турки, тобто також сотні з ВО-6 – «Громенка», «Осипа» та «Чорного», а з ВО-5 – «Байди», «Кармелюка» та «Нечая» [31, 112–113, 117; 43].

У наказі №9 «Замок» від 25 листопада 1944 р. вказувалося провести реорганізацію відділів УПА, розподілити їх по тери-

торії для діяльності і завдання, де діяли під керівництвом провідника ОУН, отримуючи також основні завдання від своїх вищих керівників. Право віддання завдання кожному відділу і підвідділу мав провідник від району і вище, на території якого знаходився підвідділ. Рекомендувалося з регулярних військових форм боротьби перейти на партизансько-диверсійні; бойові удари направляти проти ворожих опорних пунктів і в першу чергу їх керівних осіб, широко застосовувати засідки, наскоки; проводити виховну роботу серед всіх бійців, готувати їх до політично-пропагандистських операцій і там їх використовувати; тісно пов'язувати всі бойові операції з політично-пропагандистською роботою; поповнювати військовий апарат, який, окрім основних завдань, мав займатися підготовкою території до розміщення, розквартирування і постачання відділів на зимовий період. Використовувати всі можливості для підготовки військових кадрів (підстаршин і старшин) [10, арк. 141–142].

Характерно, що Дрогобицька ВО-5 була у військовому відношенні слабшою порівняно зі Станиславівською ВО-4 «Говерля». Влітку 1944 р. відділи УПА ВО-4 і ВО-5 переходили фронт у тил ЧА. При цьому одним вдалося перейти без втрат, іншим, навпаки, із значними втратами. На

час переходу фронту деякі сотні УПА були розпущені і більше не збирались.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, ВО-5 «Маківка» (сформована 1944 – розформована у листопаді 1944 р.) складалася із сотень «Месники» (1944), «Соколи» (1944 – 1945), «Сурма» (1944 – 1945), «Східняки» (1944), «Бродяги» (1944), «Бойки» (1944 – 1945), «Булава» (1944), «Голоти» (1944 – 1948), ПСШ «Крилаті» (1944). Натомість малодослідженим залишається питання існування короточасних відділів УПА на терені Дрогобицької області. Ці відділи існували в основному в 1944 р. від кількох тижнів до кількох місяців і були розбиті або розпущені командуванням, наприклад, сотня «Чупринки» в Дрогобицькій області діяла влітку 1944 р. (08.1944 р. розпущена) [37, арк. 116; 13, арк. 56зв.]. Відтак ВО-5 «Маківка» трансформувалася у ТВ-24 «Маківка», у якому відділи УПА провели сотні бойових зіткнень. Порівняно з іншими, відділи ТВ-24 «Маківка» протримались найдовше. На інших теренах УПА припинила свою діяльність у 1946 – 1947 рр. (ВО-2 «Буг», ВО-3 «Лисоня» та ін.), натомість останні повстанські відділи у ТВ-24 «Маківка» розформували 2 вересня 1949 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архівуправління Служби безпеки України у Львівській області. – Спр. П-26789.
2. Веденєєв Д. «Повстанська розвідка діє точно й відважно...». Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940–1950-ті роки : Монографія / Дмитро Веденєєв, Геннадій Биструхін. – Киев : К.І.С., 2006. – 568 с.
3. Веденєєв Д. Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки : Монографія / Дмитро Веденєєв, Геннадій Биструхін. – Киев : К.І.С., 2007. – 568 с.
4. Виханський Б. Дублянська околиця Самбірщини / Богдан Виханський. – Дрогобич : Коло, 2004. – 400 с.
5. Гаврилюк М. Збройна боротьба УПА на теренах Дрогобиччини / Мирослав Гаврилюк // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Том 4. – Дрогобич : [б.в.], 1997. – С. 421–436.
6. Галів М. Бойовий шлях сотні УПА «Булава» (1943 – 1948) / Микола Галів // Український визвольний рух. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2007. – Збірник 11. – С. 138–166.
7. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 1.
8. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67418. – Т. 1.
9. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67418. – Т. 2.
10. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 3.
11. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 4.
12. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 40.
13. ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 6. – Спр. 26.
14. Гром Г. Нагуєвичі / Г. Гром. – Дрогобич : ВФ «Відродження», 2002. – 288 с.
15. Данилишин О. Повстанськими стежками Жидачівщини. Підрозділи, бої, бункери, криївки... / Олексій Данилишин. – Дрогобич : Коло, 2012. – 514 с.
16. Дем'ян Г. Бандерівці / Григорій Дем'ян. – К. : Українська Видавнича Спілка, 2000. – Кн. 1. – 130 с.

17. Дрогобиччина – земля Івана Франка / [гол. ред.-кол. Лука Луців] – Дрогобич : Бескид, 1993. – Т. 1. – 857 с.
18. Кентій А. Нарис боротьби ОУН–УПА в Україні (1946–1956 рр.) / Анатолій Кентій. – Київ : Інститут історії України НАН України, 1999. – 111 с.
19. Кентій А. Українська повстанська армія в 1944–1945 рр. / Анатолій Кентій. – Київ : Інститут історії України НАН України, 1999. – 220 с.
20. Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років ХХ століття : ідеологія та практика / Юрій Киричук. – Львів : Добра справа, 2003. – 464 с.
21. Козут М. Герої не вмирають... / Микола Козут. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2001. – Кн. 1. – 62 с.
22. Козут М. Герої не вмирають... / Микола Козут. – Калуш: «Артекс», 2002. – Кн. 2. – 72 с.
23. Козут М. Герої не вмирають... Нарис, спогади / Микола Козут. – Калуш : «Артекс», 2003. – Кн. 4. – 52 с.
24. Козут М. Підірки : минуле і сучасне / Микола Козут. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2000. – 163 с.
25. Козут М. Повстанська доля Байрака / Микола Козут. – Дрогобич : «Відродження», 1999. – 48 с.
26. Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. – Т. 9 : Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля : протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА / [упоряд. ОлександрІщук, СергійКокін]. 1944–1945. – К. ; Торонто : [б.в.], 2007. – 912 с.
27. Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1939 роки / [авт. кол. ОлександрДарованець, Володимир Мороз, ВолодимирМуравський, МиколаПосівнич]. Видання третє, доповнене. – К. : Українська видавнича спілка, 2007. – 1008 с.
28. Мороз В. Воєнна округа УПА «Маківка» / Володимир Мороз // Бойківська думка. – Сколе, 1999. – 16 жовтня. – С. 6.
29. Мороз В. Українська Народна Самооборона (УНС) на терені Дрогобицької області (1943 рік) // Визвольний шлях. – 2000. – Кн. 6. – С. 54–72.
30. Мороз В. З листування членів Проводу ОУН (листопад 1944 – травень 1945) / Володи-
мир Мороз // Український визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2007. – Збірник 10 : До 100-річчя від дня народження Романа Шухевича. – С. 34–52.
31. Ріпецький М. Історія курія «Рена» // Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 33 : Тактичний відтинок УПА 26-ий «Лемко» : Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріали) / [ред.-кол. Петро Потічний, Іван Лико]. – Торонто ; Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2001. – С. 106–136.
32. Русначенко А. Народ збурений : Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках / Анатолій Русначенко. – Київ : Університетське видавництво «Пульсари», 2002. – 519 с.
33. Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943–[19]49. Довідник / Петро Содоль. – Нью-Йорк : [б.в.], 1994. – 199 с.
34. Содоль П. Українська Повстанча армія 1943–1949. Довідник другий / Петро Содоль. – Нью-Йорк : [б.в.], 1995. – 295 с.
35. Федорівський С. Нотатки повстанця / Степан Федорівський. – Нью-Йорк : Прометей, 1962. – С. 105;
36. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3834. – Оп. 1. – Спр. 4.
37. ЦДАВО України. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 62.
38. ЦДАВО України. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 70.
39. Шанковський Л. УПА на Стрийщині / Л. Шанковський // Стрийщина. Історико-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинищини, Рожнітивщини, Журавенищини, Жидачівщини і Миколаївщини. – Нью-Йорк ; Торонто ; Париж ; Сідней, 1990. – Т. 1. – С. 193–218.
40. Щур Р. Курінь УПА «Бойки» імені Богдана Хмельницького / Р. Щур. – Львів : Новий час, 2004. – 150 с.
41. Щур Р. Підгородецька школа: сторінка історії / Р. Щур. – Львів : Коло, 2006. – 136 с.
42. Instytut pamięci narodowej, Biuro Udostępniania (dalej – IPNBU). – 1552/34, k. 5–8.
43. Instytut pamięci narodowej w Rzeszowie (dalej – IPN Rz.). – 046/723, k. 92